

3

**Ο Εντμουντ Μορέλ
και ο αγώνας του ενάντια
στη βελγική αποικιοκρατία**

Μαρτυρία

Ο Εντμουντ Μορέλ, με τις καταγγελίες του για τα εγκλήματα του Λεοπόλδου στο Κονγκό, δημιούργησε το πρώτο κίνημα για τα ανθρώπινα δικαιώματα του 20ού αιώνα

ΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΒΙΣΤΩΝΙΤΗ

Στην Αφρική βρίσκεται μία από τις πλουσιότερες χώρες του κόσμου: το Κονγκό, με έκταση 2.345.409 τετραγωνικά χιλιόμετρα και πληθυσμό 108.000.000 κατοίκους. Πώς γίνεται σ' αυτή τη χώρα της οποίας η αξία του φυσικού πλούτου υπολογίζεται σε 24 τρισεκατομμύρια δολάρια, το ετήσιο κατά κεφαλήν εισόδημα να είναι μόνο 173 δολάρια, που σημαίνει ότι ουδείς γνωρίζει το – τερατώδες, προφανώς – μέγεθος της παραοικονομίας; Σήμερα το 60% της παγκόσμια παραγωγής κοβαλτίου, το οποίο βρίσκεται στις μπαταρίες ιόντων λιθίου που χρησιμοποιούνται στα κινητά τηλέφωνα, στους υπολογιστές, στα ηλεκτροκίνητα αυτοκίνητα, στα φωτοβολταϊκά και στις ανεμογεννήτριες, παράγεται στο Κονγκό. Για την παραγωγή του εργάζονται υπό άθλιες συνθήκες ακόμη και επτάχρονα παιδιά.

Ο αρχιτέκτονας της γενοκτονίας

Οποίος διατρέξει, έστω και επί τροχάδην, την τραγική ιστορία αυτής της χώρας από τα τέλη του 19ου αιώνα ως τις μέρες μας θα καταλάβει γιατί. Στο Κονγκό διαπράχθηκε ένα από τα μεγαλύτερα εγκλήματα της αποικιοκρατίας, μια απίστευτη γενοκτονία που από το 1885 ως το 1908 στοίχισε τη ζωή σε 10 εκατομμύρια Κονγκολέζους, όταν τη χώρα κατείχαν ο βασιλιάς του Βελγίου *Λεοπόλδος Β'* και η κυβέρνησή του. Το βάρβαρο αποικιοκρατικό καθεστώς που επέβαλε στο Κονγκό καταγγέλλεται από σημαντικούς και ευαίσθητους ανθρώπους, ο γνωστότερος από τους οποίους ήταν ο βρετανός δημοσιογράφος *Εντμουντ Μορέλ*, ο οποίος κατήγγειλε στα διεθνή φόρα τα εγκλήματα του Λεοπόλδου δημοσιεύοντας πλήθος άρθρα σε έντυπα της εποχής και καταφέροντας να δημιουργήσει το πρώτο κίνημα για τα ανθρώπινα δικαιώματα του 20ού αιώνα. Το σχετικό συνοπτικό αλλά εξαιρετικά διαφωτιστικό βιβλίο *Απέναντι στην καρδιά του σκότους* (εκδ. Πατάκι) χωρίζεται σε δύο μέρη: στο πρώτο μέρος περιλαμβάνονται αποσπάσματα από το έργο του Εντμουντ Μορέλ *Η ιστορία του κινήματος για τη μεταρρύθμιση του Κονγκό*. Παρά το γεγονός ότι το βιβλίο σταματά στο 1904, τέσσερα χρόνια προτού ο Λεοπόλδος παραδώσει τα νήια του Κονγκό στη βελγική κυβέρνηση, ο αναγνώστης σχηματίζει εικόνα για τα εγκλήματά του και το πώς τα συνειδητοποίησε ο συγγραφέας. Στο δεύτερο μέρος ανθολογούνται ανατριχιαστικές μαρτυρίες Ευρωπαίων και Αφρικανών για το βάρβαρο καθεστώς που επέβαλε ο Λεοπόλδος στο Κονγκό και την απίστευτη φρίκη που σκόρπισε εκεί, σε μια χώρα στην οποία δεν πάτησε ποτέ το πόδι του. Το βιβλίο περιλαμβάνει στο τέλος χρονολόγιο, όπου καταγράφονται οι σημαντικότερες ημερομηνίες που όρισαν τη μοίρα αυτής της δύστυχης χώρας: από το 1483, όταν η Πορτογαλία γίνεται το πρώτο κράτος που αναπτύσσει εμπορικές σχέσεις με το Κονγκό ως σχετικά πρόσφατα, το 2018, όταν μολοντί για πρώτη φορά το Κονγκό, έπειτα από πολλά χρόνια πολεμικών συγκρούσεων, μοιάζει, επιτέλους, να μεταβαίνει σ' ένα καθεστώς δημοκρατικής ομαλότητας, ακόμη και τώρα 27 εκατομμύρια κάτοικοί του αδυνατούν να καλύψουν τις ανάγκες τους για τροφή. Είναι τουλάχιστον εξοφρενικό για μια χώρα με τέτοιο πλούτο. Συνιστώ στον αναγνώστη ν' αρχίσει το διάβασμα του βιβλίου από το χρονολόγιο, για να προχωρήσει κατόπιν στην

Αποικιοκρατία και βαρβαρότητα

Πώς ο βρετανός δημοσιογράφος **Εντμουντ Μορέλ** αποκάλυψε τη **γενοκτονική διοίκηση των Βέλγων** στο **Κονγκό**, χώρα που από το 1885 ως το 1908 υπήρξε προσωπική κτήση του βασιλιά Λεοπόλδου Β'

ΕΝΤΜΟΥΝΤ ΜΟΡΕΛ
Απέναντι στην
καρδιά του σκότους.
Ο αγώνας ενάντια
στη γενοκτονία των
Κονγκολέζων

Μετάφραση
Θοδωρής Τσομίδης.
Εκδόσεις Πατάκι,
2022,
σελ. 200,
τιμή 10,70 ευρώ

εισαγωγή του **Θοδωρή Τσομίδη**, στα κείμενα του Μορέλ και στις μαρτυρίες.

Θηριωδίες και αμύθητος πλούτος

Το 1879 ο βασιλιάς Λεοπόλδος Β' του Βελγίου προσλαμβάνει τον εξερευνητή *Χένρι Μόρτον Στάνλεϊ* προκειμένου να συνάψει για λογαριασμό του εκατοντάδες συμφωνίες παραχώρησης δικαιωμάτων με κονγκολέζους φυλάρχους, πράγμα που ο τελευταίος επιτυγχάνει. Το 1884 ο πρόεδρος των ΗΠΑ αναγνωρίζει τα δικαιώματα του Λεοπόλδου στο Κονγκό. Τον επόμενο χρόνο οι εδαφικές αξιώσεις του αδίστακτου βασιλιά αναγνωρίζονται στη Διάσκεψη του Βερολίνου ως προσωπική του περιουσία. Το 1887 ο Σκωτσέζος *Τζον Ντάιλοπ* εφευρίσκει τα ελαστικά πιεσαμένον αέρα από καουτσούκ. Στο Κονγκό υπάρχουν αμέτρητες φυτείες καουτσούκ. Πολύ σύντομα ο Λεοπόλδος έγινε ο πλουσιότερος άνθρωπος στον κόσμο. Στο μεταξύ οι θηριωδίες στο Κονγκό ξεπερνούν τη φαντασία και η γενοκτονία των ιθαγενών έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις. Το 1897 οργανώνεται η Διεθνής Έκθεση των Βρυξελλών που οι επισκέπτες της ξεπερνούν το ένα εκατομμύριο. Περιλαμβάνεται και το λεγόμενο «Κονγκολέζικο χωριό», όπου οι επισκέπτες είχαν την ευκαιρία να δουν από κοντά τους δυστυχείς «απολίτιστους» και τα παιδιά τους από την Αφρική.

Μορέλ και Κέιμμεντ

Στον αγώνα του Μορέλ κατά του Λεοπόλδου και της γενοκτονίας των Κονγκολέζων προστέθηκε μια φαινομενική από το βρετανικό διπλωματικό

σώμα, όπου υπηρετούσε ο Ιρλανδός *Ρότζερ Κέιμμεντ*. Αυτός πήγε στο Κονγκό, περπάτησε πολλά χιλιόμετρα και πήρε πλήθος συνεντεύξεις από τους ιθαγενείς. Η έκθεση που συνέταξε ήταν κόλαφος. Κύκλοι από το βρετανικό υπουργείο Εξωτερικών προσπάθησαν να εμποδίσουν τη δημοσίευσή της φοβούμενοι ότι θα μπορούσε να διαρρήξει τις σχέσεις Βελγίου - Μεγάλης Βρετανίας. Ο Κέιμμεντ όμως μιλάει στους δημοσιογράφους και το περιχόμενο της έκθεσης διαρρέει. Ο Λεοπόλδος προσπαθεί λυσοσώδως μέσω δωροδοκιών να σταματήσει το κύμα δυσαρέσκειας της κοινής γνώμης. Εισ μίσην. Ο βέλγος βασιλιάς το 1908 παραπέμπει από την ηγεμονία του Κονγκό και η αφρικανική χώρα θα μετατραπεί σε βελγική αποικία.

Το ανθρωπιστικό κίνημα των δύο ανδρών είχε επικρατήσει αλλά θα έπρεπε να περάσουν δεκαετίες ώπου να εξαλειφθεί η αποικιοκρατία από την Αφρική. Οι ίδιοι δεν θα είχαν καλή τύχη: ο Μορέλ με κλονισμένη υγεία θα πεθάνει στα 51 του χρόνια και ο Κέιμμεντ θα εκτελεστεί το 1916 για εσχάτη προδοσία εξαιτίας της ανάμειξής του στο Ιρλανδικό Κίνημα Ανεξαρτησίας. Στο βιβλίο γίνεται αναφορά σε δύο σπουδαία κείμενα: Στον σαρκαστικό *Μονόλογο του βασιλιά Λεοπόλδου του Μαρκ Τουέν* και στη νουβέλα του Τζόζεφ Κόνραντ *Η καρδιά του σκότους*, ένα από τα αριστουργήματα της παγκόσμια λογοτεχνίας που πέραν του υπαρξιακού της βάθους είναι και μια συγκλονιστική καταγγελία της εγκληματικής συμπεριφοράς και της ενοχής του λευκού ανθρώπου. Αυτή ενέπνευσε το σενάριο για την ταινία του Φράνις Φορντ Κόπολα «Αποκάλυψη τώρα».